

“Gusar” - štroker splitskog športa

Piše: HERCI GANZA

Između dva svjetska rata, uz „Hajduk“, „Jadran“ i „Labud“, veslački klub „Gusar“ činio je splitski športski četverolist koji je doprinio procesu izrastanja Splita iz austrougarske provincije u moderan grad

Baš kao i stariji brat „Hajduk“, i nešto mlađi „Gusar“ je „začet“ među legendarnom grupom splitskih studenata u Pragu koju je, entuzijazmom i predanošću, predvodio športski vizionar Fabjan Kaliterna (1886. - 1952.). U razdoblju između dva svjetska rata, zajedno s još dva splitska kluba „Jadranom“ i „Labudom“, činili su „Hajduk“ i „Gusar“ splitski športski četverolist koji je doprinio procesu izrastanja Splita iz austrougarske provincije u moderan grad.

Osim oca splitskog športa Kaliterne, među utemeljiteljima „Gusara“ bio je i jedan Čeh, Josip Kodl-Pepik (Zdice 1887. - Split 1971.) koji se toliko zbližio sa splitskim studentima i prigrlio njihove ideje, da se je, nakon završene Više građevinske škole u Pragu doselio u Split. Pošto se oženio Šibenčankom Emom Melak, uzima i državljanstvo te počinje stvarati u Splitu u duhu moderne koja je u to doba dominirala europskom arhitekturom. U početku radi kao općinski arhitekt, a potom otvara privatni arhitektonski ured. Između dva rata projektirao je u Splitu više javnih i stambenih zgrada od kojih su, uz čuveni Gusarov dom na Matejuški, najzapaženija zdanja Meteorološkog opservatorija na Marjanu (1926.) i Osnovne škole Manuš - Dobri.

Josip Kodl je, u razgovoru s novinarom Mladenom Delićem za televizijsku emisiju snimljenu 1964. godine, povodom proslave 50. obljetnice „Gusara“, ispričao sjećanja na događaje koji su prethodili osnutku splitskog veslačkog kluba: „Gusar je započeo *de facto* još 1912. godine u Pragu, u kavani 'Sport' nakon regate 'Primatorske osme' gdje sam ja kao veslač 'Bleska', praškog najstarijeg veslačkog kluba utemeljenog 1872., aktivno sudjelovao. Poslije sam odveo Fabjana Kaliternu u 'Blesk', veslački klub gdje se on zaljubio u vitku liniju skifa i četvorke i nakon toga u kavani 'Sport', gdje smo se sastajali, udrio je dlanom o dlan povrhu glave i uskliknuo: 'Jo, judi moji, ovo moramo donit u Split! Imamo mora ka ča ga nikor nema na svitu, a ovdni na ovoj Vltavi šporkoj da bi reko da su oprali ne znan šta, imaju četiri veslačka kluba i imaju čamac ka smeća, a mi trpimo da nam zadarska Diadora pod firmom Italije odnosi šampionate!' Tako se 1912. godine u kavani 'Sport' rodila ideja o osnivanju kluba 'Gusar' i beskrajnim diskusijama svi ondašnji studenti tehnike i univerze debatirali su samo o veslanju. Fabjan nije bio nekoliko dana za ništa drugo nego samo za veslanje. Skicirao je čitave sate skifove, četvorke, zastavu, kombinirao kako bi se zvao klub...

Naslovnica klupske spomen-knjige „Gusara“ u kojoj su se od otvorenja prvog klupskog doma 16. listopada 1921. upisivali svi utemeljitelji, članovi Uprave, posjetitelji i uvaženi gosti u razdoblju između dva rata. Danas se čuva u splitskom Muzeju športa. Prigodom stote obljetnice Kluba ova je spomen-knjiga predstavljena javnosti u splitskom HNK te su se članovi Uprave i predstavnici institucija u nju potpisali.

Naravno, sve te svoje škice i prijedloge nosio je u svojoj ličnoj arhivi u stražnjem džepu na raznim karticelama, a te karticele bile su baza za beskrajne diskusije kod 'Dalmatinke' de smo se hranili i do kasnih ura u kavani 'Šport'."

Osim ideje i imena koje je odražavalo „hajdučki“ pandan na moru i iskonski narodnjački „dišpet“, u Pragu je Fabjan osmislio i „Gusarov“ plamenac i odlučio kome ponuditi važnu ulogu prvoga predsjednika Kluba.

Nakon opsežnih priprema, 5. ožujka 1914. godine, u prostorijama Hrvatskoga doma održana je osnivačka Skupština „Hrvatskoga veslačkog kluba Gusar“. Za prvoga predsjednika izabran je dr. Ivo Stalio, a za odbornike su imenovani dr. Grga Anđelinović, Anđeo Katalinić, dr. Vjekoslav Lavš, prof. Niko Pavković, inž. Ivan Šakić i Juraj Vranković. Brojni ugledni Splićani, među kojima i inž. Fabjan Kaliterna, dr. Ivo Karaman i prof. Lav Grisogono, prisustvovali su ovom važnom i u tisku najavljivom događaju te se uključili u prikupljanje financijskih sredstava nužnih za kupnju prvih brodova i gradnju doma.

Entuzijazam vodstva i zanimanje članstva nakon samo četiri mjeseca djelovanja prekinuo je Prvi svjetski rat.

Pogled s mora na prvi „Gusarov“ dom i ponton s veslačima

Čelništvo splitskog „Gusara“ 1924. godine. Gore slijeva: Šime Raunig, Antun Danilo, -,- i Frane Dominis; dolje slijeva: Bruno Roić, dr. Josip Jablanović, dr. Ivo Stalio, inž. Fabjan Kaliterna, Duje Delić i inž. Vorih Matković

VESLANJE U SPLITU

Dugogodišnji predsjednik „Gusara“ dr. Ivo Stalio sa suprugom Stefanijom rođ. Pierotić

Doktorski recept za uspjeh

Dr. Ivo Stalio (Milna na Braču 1875. - Split 1963.) prvi je predsjednik „Gusara“ koji je klub vodio 27 godina, sve do početka Drugoga svjetskog rata, a po njegovom završetku proglašen je doživotnim počasnim predsjednikom. Ovaj ugledni građanin, aktivni član uprave mnogih kulturnih organizacija i sportskih klubova u Splitu te predsjednik Francusko-jugoslavenskog društva (zbog čega je odlikovan francuskim ordenom Legije časti), posvetio je svom klubu i veslanju život te je od „Gusara“ napravio najuspješniji klub u ondašnjoj Jugoslaviji koji se mogao mjeriti s najjačim i najiskusnijim svjetskim posadama.

Uspio je okupiti oko sebe brojne ugledne Splitsane koji su stručnošću, ali i materijalno, desetljećima pomagali veslački šport i zahvaljujući kojima je „Gusar“ uspijevao izgraditi klupske domove, te za iste dobiti najatraktivnije gradske lokacije, kupiti čamce i opremu, dovesti u Split poznate trenere iz vodećih europskih veslačkih središta te omogućiti najboljim „gusarašima“ odlaske na važne međunarodne regate.

Kao zaljubljenik i veliki promicatelj veslačkog športa, o čijim je pozitivnim učincima na zdravlje čovjeka često pisao stručne članke, zaslužan je i za osnivanje drugih veslačkih klubova u Dalmaciji te osnivanje Veslačkog saveza Jugoslavije 1922. godine kojim je predsjedavao od 1925. do 1933. godine.

Najzaslužniji je što je pod njegovim predsjedanjem Savez 1926. postao punopravni član FISA-e (Fédération Internationale des Sociétés d'Aviron), a potom 1932. godine u Beogradu orga-

Uprava i veslači „Gusara“ pred prvim domom podno Katalinića briga u srpnju 1922. godine. Prvi red slijeva: Mili Dominis, Duško Marović, Mate Paić, Srećko—Fortunato Karaman, Jerko Jedrlinić, Zavoreo, ing. Fabjan Kaliterna, Emilio Fabris, Marin Lemešić, Miro Polić, Drago Ivanišević, Vilim Petek; drugi red slijeva: Josip Pavelić (stomatolog), —, Djeki Gattin, Kruno Jakaša, Mate Raunig, Luka Kaliterna, —, —, dr. Ivo Stalio, Aljinović, Duje Delić, Bruno Roić, Šime Raunig, Roko Celegin, dr. Petar Vitezica; treći red slijeva: Ivan Zorica, Slavko Radić, —, Vlade Bučan, —, —, Ante (Tonko) Nikolorić, —, —, ing. Lucijan Stella, —, Čolović, Milan Rismondo, Kamilo Roić, Ante (Fifi) Franetović, —, —, Mate Duboković, —, Zdenko Kirhmajer, Milan Milanović, —, Dalibor Čorak, Joško Viskiđ, —; gornji red slijeva: —, Otmar Karlovac, Krešo Čorak, dr. Edo Bulat, —; fotograf: Atelier Davidson

Državna reprezentacija koja je osvojila srebrnu medalju na Europskom prvenstvu u Bydgoszczu 1929. godine. Stoje slijeva: Duško Žeželj, Andro Žeželj, Josip Mrklič, Petar Kukoč, Josip Gattin, Dragi Glavinović; čuče slijeva: Emil Brajnović, Miho Ljubić i kormilar Kamilo Roić.

nizirao Europsko prvenstvo u veslanju, prvi veliki međunarodni športski spektakl u Jugoslaviji. Obavljao je i dužnost potpredsjednika FISA-e.

Dr. Stalio bio je liječnik, godine 1898. promaknut u doktora sveukupne medicine na Bečkom sveučilištu te više od pola stoljeća primarijus. Godine 1920. osnovao je Dermatovenerološki odjel Opće bolnice Split kojeg je vodio do 1941. godine. Mogao se pohvaliti i vlastitim medicinskim otkrićima na području dermatozata. Među brojnim anegdotama koje potvrđuju doktorovu privrženost „Gusaru“ je i ona koju je ispričao jedan od njegovih nasljednika na mjestu predsjednika, prof. Jerko Matošić: „Dr. Stalio je pred svoje pacijente, nakon obavljenog pregleda, stavio drvenu škrabicu na kojoj je pisalo Gusar, a koja je uvijek stajala u njegovoj ordinaciji, te bi im naplatio pola cijene pregleda, a pola bi išlo kao prilog za njegov klub. Tako se odricao vlastite zarade za boljitak Gusara.“

Prvi zaveslaji k Europi

Split je tijekom dvadesetih godina XX. stoljeća na ondašnjoj državnoj razini predstavljao potencijal koji je počeo ozbiljno graditi imidž budućeg „najšportskijeg grada na svitu“. Zanimljivo je istaknuti kako su 1929. godine splitski športashi spomenutog športskog četverolista redom osvojili naslove državnih prvaka - „Hajduk“ u nogometu, „Gusar“ u veslanju, „Labud“ u jedrenju i „Jadran“ u plivanju.

Ipak, u tom vrhunskom kvartetu mjesto štrokera ipak je pripalo „Gusaru“! Na Europskom prvenstvu 1929. u poljskom Bydgoszczu do naslova europskih viceprvaka dovelo je „Gusarov“ osmerac u sastavu Emil Brajnović, Josip Gattin, Dragi Glavinović, Mihovil Ljubić, Josip Mrklič, Petar Kukoč Petraello,

Andro Žeželj, Duško Žeželj i kormilar Kamilo Roić. Tako su „gusaraši“ postali prvi osvajači međunarodne medalje splitskoga i hrvatskoga športa.

Zahvaljujući zapisu dvojice medaljonoša, Glavinoviću i Mrkliču, poznat je tijek događaja nastupa splitskog osmerca tog davnog kolovoza 1929. godine:

„Prvog dana Europskog prvenstva u Bydgoszczu, u prednatjecanju, veslali smo u starom čamcu i Mađari su nas tukli. Drugog dana na utješnim trkama Česi su nam posudili jedan od svojih novih osmeraca i mi smo u svojoj grupi s lakoćom stigli prvi s vremenom 5,44, koje je dotad bilo najbolje vrijeme postignuto na toj stazi. Tako smo ušli u finale kao momčad velike nade, momčad o kojoj je tog dana, s oduševljenjem, pisao poljski tisak i nazivao nas favoritima prvenstva. Trećeg dana, na finalnoj trci, izvanredno smo startali i već u prvim zaveslajima bili smo ispred svih, a Mađarima, koji su nam bili oštri protivnici, izmakli smo za puna dva i pol broda. Imali smo prugu broj 5 na otvorenom, Mađari su bili do nas, dok su na potpuno suprotnoj strani, uza samu obalu, skoro u 'bonaci' bili Talijani na koje nismo ni obraćali pažnju. Toga dana bilo je oblačno i vrlo loše vrijeme, a za vrijeme trke, posljednjih 500 metara, učinio je jaki pljusak i vjetar nam uzburkao vodu i smanjio vidljivost. Glavnu našu pažnju obraćali smo favoritima Mađarima i nismo im dozvolili da nam se približe, ni da nas stignu. Kad bi oni dali deset jakih zaveslaja, mi bismo pojačali provlak, a zatim bismo i mi rastelegli deset jakih i ponovno bismo daleko odmakli. Pred ciljem vjetar, kiša i uzburkana matica kanala omeli su nam zaveslaje i pomakli oznake cilja, no svi smo duboko bili uvjereni da smo prvi, da smo pobijedili i osvojili zlatnu medalju. I tek smo kasnije saznali da je osmerac Italije (momčad Livorna), koji

Idejni začetnik „Gusara“ i otac splitskoga športa Fabjan Kaliterna (lijevo)

„Gusaraši“ početkom 20-ih te četvorka „Gusar“, jedan od prvih klupskih brodova nabavljen 1921. godine

je bio daleko od nas uz samu tribinu, došao prvi za dvadesetak centimentara, a mi da smo drugi. Uvečer u kazalištu, na svečanoj podjeli medalja, dočekalo nas je oduševljenje i dugi aplauz. Svatko je želio da nam čestita, da nam stisne ruku i izrazi svoje zadovoljstvo, jer su nas svi smatrali za najjaču momčad Europskog prvenstva.“

Već od prvog osvajanja međunarodnih medalja rodila se i gajila tradicija velikih dočeka po kojoj je športski Split i danas poznat. Evo dijela članka „Svečani doček i komers pobjedničkog Gusara“ objavljenog u „Jadranskoj pošti“ 23. kolovoza 1929. godine koji opisuje atmosferu prvog velikog povijesnog dočeka splitskih športaša:

„Sinoć u 9 sati ubrzanim vlakom preko Zagreba stigla je iz Poljske pobjednička momčad našeg Gusara, pod vodstvom svog mecene i predsjednika g. Dr. Iva Stalia i odličnog športskog radnika g. ing. F. Kaliterna, dočekani od Uprave i članova Gusara i ostalih športaša, te velikog broja građanstva, sa glazbom i bengalima. Još prije 9 sati pred staničnim peronom bila je okupljena ogromna masa naroda koja je čekala da pozdravi svog ljubimca i da time dade vidnog izraza svom veselju na polučenoj pobjedi Gusara, koji je snagom svoje mladosti, svoje velike volje i ljubavi prema državi, Splitu i svome klubu izvojevao drugo mjesto. Čim se je voz pojavio u stanicu i kada je glazba intonirala pozdravnu koračnicu, iz hiljade grla prolamali su se uzvici i pozdravi. Nastala je neopisiva stiska; svak je nastojao da bude bliži i da čim prije stisne pobjednicima ruku. A naše vrijedne gospodje i gospodjice jedva su uspjele da pobjednike obdare divnim buketima cvijeća. Predmet naročitih ovacija bio je predsjednik g. Dr. I. Stalio, kojema i ide glavna zasuga za pobjedu Gusara.“(...)

Inauguratori europskeizacije

Težnja Uprave Kluba da njihovi veslači što prije stanu uz bok nacijama s dugom veslačkom tradicijom zahtijevala je brojne preduvjete. Najveći dio tog posla odradio je dr. Ivo Stalio inicirajući 1922. godine osnivanje Veslačkog saveza Jugoslavije koji je pod njegovim vodstvom primljen 1926. u punopravno članstvo FISA-e. Zahvaljujući tim procesima „Gusarovi“ armovi redovito nastupaju na prvenstvima Europe gdje plijene pozornost veslačkih velesila. Osim na spomenutom prvenstvu 1929., sudjelovali su „gusaraši“ i na europskim prvenstvima u Zürichu 1924.,

Luzernu 1926., Liéguu 1930., Parizu 1931., Beogradu 1932., Budimpešti 1933., Luzernu 1934. i Grünau 1935. godine.

„Gusar“ je u svakom pogledu bio pravi europski klub, upravo onakav kakvog su zamišljali njegovi utemeljitelji. Ne samo što su mu rezultati bili vrijedni spomena na svim međunarodnim regatama na kojima su sudjelovali, već su i treneri najčešće bili ugledni veslački stručnjaci iz starih i poznatih europskih klubova.

Godine 1924. splitske veslače „Gusara“ podučava, pa čak i vodi na njihovo prvo europsko prvenstvo u Zürichu kapetan A. H. Jackson, član National Sporting Cluba u Londonu. Bivši veslač zadarske Diadore, Rus Petar Ivanov, u „Gusaru“ je kao trener radio u veslačkoj sezoni 1930. i 1931. godine. Ipak, najviše je trenera u Split došlo iz njemačkih klubova - inž. Bruno Schmidt (1925.), Waldemar Moder iz Karlsruhea (1932. i 1933.), nastavnik Berlinske akademije Gerhard Voight (1934. do 1936.), Zand iz Berlina (1935.) i A. Wieser (1938.).

Da uspjeh osmerca u Bydgoszczu 1929. nije bio slučajan, već da je bila riječ o ustrajnom kvalitetnom radu, potvrdili su splitski veslači na europskom prvenstvu u Beogradu 1932. godine osvojivši prvu zlatnu europsku medalju u povijesti hrvatskoga športa. Ovjenčani zlatom i s osvojenim prijelaznim peharom Kraljevine Italije, zauvijek su upisali svoja imena u bogatu športsku nacionalnu spomenicu. Bili su to Ivo Fabris, Bruno Marasović, Luka Marasović, Elko Mrduljaš, Jure Mrduljaš, Petar Kukoč Petraello, Vjekoslav Raffaelli, Jakov Tironi i kormilar Ljubomir Miro Kraljević.

Kao državni reprezentativci i prvi splitski olimpijci „gusaraši“ su nastupili i na Olimpijskim igrama u Berlinu 1936. godine - Davor Jelaska u skifu te Elko Mrduljaš, Jakov Tironi i kormilar Nikša Alegretti u dvojcu s kormilarom.

BIBLIOGRAFIJA:

Ganza Čaljkusić, H. (2009.): 1929. - 2009. : 80. obljetnica prvog Gusarovog međunarodnog odličja

Ganza Čaljkusić, H. (2014.): Spomenica HVK Gusar

Marović, D. - Radja, M. (2006.): Povijest športa u Splitu : 1918. - 1941.

Marović, D. (1990.): Povijest športa u Splitu : Od antičkih igara do Prvog svjetskog rata.

Matošić, J. (1990.): Sto godina veslanja u Splitu

Spomenica F. D. Gusar (1945.)

Spomenica Veslački klub Gusar 1914-1964. (1964.)